

**Liturgie voor der afscheidsdienst op zondag 8 november 2020,
15.00u., Pauluskerk**

lezing uit het Oude Testament: Leviticus 25: 1 - 17

lezingen uit het Nieuwe Testament:

- 1 Korinthe 7: 29 - 31
- Lucas 4: 14 - 21

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Wie zijn wij ? Welk verhaal vertellen wij mensen aan elkaar over wie wij zijn en waartoe wij zijn bestemd ? Daarover vanmiddag. Wij mensen leven in verhalen, kleine en grote. Wij kunnen niet zonder. Zonder verhaal geen leven. Niemand van ons kan alles weten of voorzien. En dus leven wij mensen fundamenteel van "bits and pieces". Ieder van ons ziet, weet, voelt, herkent alleen maar stukjes van het leven. Van al het leven op Aarde weten we iets. Misschien steeds meer, maar dan nog. Dan toch vooral om te constateren hoeveel er eigenlijk is, dat we niet weten. Als het gaat om de Aarde, om de planten en de dieren, inclusief de menselijke soort. Zelfs van mijzelf, met wie ik toch al een tijdje samenleef, weet, zie of voel ik lang niet alles. Laat staan van die andere leden van de soort homo sapiens, die ik tegenkom op mijn levenspad of met wie ik samenleef. En dus creëren wij mensen verhalen. Vanuit de "bits and pieces", vanuit de stukjes over de werkelijkheid of onszelf die wij wel zien of weten. Een verhaal is een constructie van de werkelijkheid. En dus niet de werkelijkheid zelf. Maar het is wel een geheel. Een soort overall-blik van waaruit we de werkelijkheid, het leven op aarde, elkaar, onszelf kunnen duiden. En waarin we de "bits and pieces", die we zien, een duidelijke en logische plaats geven, in ieder geval voor onszelf. Het westerse verhaal van ons mensen aan de top van de piramide van al het leven op Aarde en dus de vrijheid om over dat alles vrij en gratis te kunnen beschikken is zo'n groot verhaal. Het is diep in onze vezels geplant en dus gaan zitten, vanuit de christelijke traditie en de Verlichting. Dat dat verhaal niet meer actueel is, sterker het hele aardse leven, onszelf inclus, naar de afgrond voert, is inmiddels volkomen duidelijk. Op een eindige aarde kan je geen oneindige dingen doen. De coronacrisis is een ramp. Maar in één opzicht niet, denk ik. Zoals alle crisissen, maakt ook corona zichtbaar wat er aan feilen en falen bestaat in het huidige economische en sociale systeem. Volgens sommigen grijpt de aarde nu zelf in en roept - met corona - rechtstreeks - tegen ons, tegen allen van de

menselijke soort: ho, stop! Dit gaat zo niet langer. Een systeem waarbij een enkele soort denkt heer en meester te kunnen zijn over alles en iedereen, richt uiteindelijk alles te gronde. Het is tijd, de hoogste tijd, voor een ander, groot verhaal.

Vanmiddag dus over ons verhaal over onszelf. Over ons verhaal over onszelf van nu. En over de noodzaak van een nieuw verhaal over onszelf, in het licht van de toekomst, die bijbels gesproken altijd wenkt en inspireert voor nu. En dus over hoe die oude, maar meer dan actuele bijbel, hoe het bijbelse - dat is iets anders dan het christelijke - verhaal ons daarin zou kunnen helpen. Voorlopig alleen maar op weg. En ik doe dat in vier blokjes.

Eén. "Zeg tegen de Israëlieten: "Wanneer jullie eenmaal in het land zijn dat ik je zal geven, zal dat land sabbat houden, een sabbat, gewijd aan de Heer", hoorden we daarnet. En: "Het zevende jaar moeten jullie het land laten rusten". Het zijn teksten, die mij al mijn hele leven lang intrigeren. En al helemaal vanuit de blik van de mensen die komen naar de Pauluskerk. Zo vaak zo intens moe en belast. Te moe om zelfs maar aan menszijn toe te komen. Eerst dit. Sabbat betekent: rusten. Letterlijk: "van ophouden weten". Wij mensen moeten van ophouden weten. Waarom? "Om het land rust geven". Dat klinkt buitengewoon milieuvriendelijk en ecologisch. En dat is het ook. Maar daar zit niet de kern. Sabbat betekent in de kern: "je verantwoording uit handen geven". Sabbat neemt de zware verantwoordelijkheid voor het bestaan weg. Bij mensen, ons. En de natuur. Het gaat er, bijbels gesproken, niet om dat er jaar in jaar uit, door mensen en natuur, wordt gezwoegd en geploeterd om het bestaan. Daarvoor is het leven, alle leven, ook het menselijke, uiteindelijk niet bedoeld. Hoe vaak ons dat ook al is voorgehouden, juist ook vanuit de calvinistische traditie. Het leven draait uiteindelijk niet om zwoegen en ploeteren en stress. Het leven draait om "vreugde". "Joy", zou C.S. Lewis zeggen. De "vreugde" om het bestaan en alles wat dat met zich meebrengt aan goeds en moois. Als de mensen zich beperken, komt de Aarde tot rust. En die rust, niet het gezwoeg, brengt de dingen weer tot datgene waarvoor zij in de kern bedoeld zijn. Sabbat betekent dus: wij stappen uit de "verzakelijking" van alles en in de "humanisering" van alles. Niet langer is grond alleen maar een productiemiddel, waarin wij zaad stoppen om er vervolgens zoveel mogelijk uit te krijgen. Niet langer zijn wij mensen alleen maar productiemiddel om dat voor elkaar te krijgen. Sabbat voert alles na zes jaren weer terug tot wat alles in de kern is. Productiegrond wordt weer Aarde. Wij mensen weer mens. Dat is sabbat, bijbels gesproken. Nu het tweede punt. "In het jubeljaar zal ieder naar zijn grond terugkeren", hoorden we daarnet. Het jubeljaar is ook sabbat. Maar dan in het kwadraat. De kern van het jubeljaar is niet

allereerst een economische. Dat schulden worden kwijtgescholden en financiële ongelijkheid wordt recht getrokken. Dat ook. Zeker ook. Want dat is nodig. Helaas, steeds weer. Ook nu. Het gaat om een "reset". Dat is de kern. Een religieuze en maatschappelijke reset, in de samenleving. Naar de eerste opzet. Naar de oorspronkelijke bedoeling van alles en iedereen. Een reset die, bijbels gesproken, alles en iedereen weer in staat stelt gevolg te geven aan zijn of haar roeping. Help de grond Aarde te worden. Help homo sapiens mens te worden. In plaats van productiemiddelen of cash-cows voor weer een nieuw verdienmodel. Kom op. Help mensen humaan te worden voor elkaar. In plaats van hen buiten de bestaande orde te definiëren, omdat zij niet voldoen aan wat "normaal" is. Vluchteling zijn of ongedocumenteerd of "illegaal" of arm of met schulden of zonder werk en dus "misbruiker" van sociale voorzieningen. Herstel, steeds weer, van de bestaande orde, die wanorde is, tot een gemeenschap van gelijkwaardige mensen, herstel van productiegrond tot Aarde, daar gaat het om. De Aarde en wij mensen zijn geen productie-middelen. Zij zijn levende wezens, in bijbelse ogen, bedoeld om de lof te zingen van de God van het leven. Dát is de eerste bouwsteen in een nieuw verhaal.

Twee. "Om aan armen het goede nieuws te brengen, heeft hij mij gezonden, om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden het herstel van hun gezicht, om onderdrukten hun vrijheid te geven, om een genadejaar van de Heer uit te roepen", hoorde we daarnet in Lucas. Genadejaar. Dat is Lucas' of beter nog Jesaja's versie van jubeljaar of sabbatsjaar. Jezus proclameert dit alles juist aan het begin. Het moment, dat hij aan het werk gaat in de samenleving van toen, in het openbaar. Een samenleving, die wemelde van de mensen die goed nieuws nodig hadden, omdat zij aan menselijkheid, menszijn, niet toe kwamen. Net als in de samenleving van nu. Dit is het verhaal. Dit is waar het om gaat, altijd volgens Jezus: jaar van genade. Bij genade denk je al gauw aan zoiets als vergevingsgezindheid of goedgunstigheid. Alsof het erom zou gaan, dat ik goedgunstig moet zijn voor de mensen die gevangen zijn of slecht zien of die onderdrukt of vernederd worden. Zoals vaak mensen die het goed idee lijkt om in de Pauluskerk te komen werken. Omdat je toch "goed moet doen voor je naaste". Dat is toch wat Jezus van ons vraagt, zeggen ze dan. Als jij "goed moet doen" voor je naaste, zit er wel erg veel van jouzelf bij. Dat is te licht en te weinig. In het echte leven. En zeker in het leven van de mensen van de straat. Je kunt dat woordje dus beter vertalen met iets anders: "welbehagen". Dan wordt het zoiets als: een jaar voor de mensen van "welbehagen". Dat zijn de mensen "van wie God houdt". De hele bijbel door, is dat de rode draad. Ook hier. Altijd en steeds weer heeft dat wat de bijbel "God" noemt een bijzondere voorkeur voor de mensen die er niet toe doen in de samenleving. Ook in die van ons. Maar in

dat "welbehagen" speelt nog iets mee. Iets fundamentelers. Het feit, dat er in een samenleving mensen zijn, die er volgens de goegemeente van die samenleving niet toe doen, zegt, bijbels gesproken, vooral iets over die samenleving zelf. Een samenleving die sommige mensen tot niets, nobody, non-entiteit, verklaart, is zelf niets waard. Dat is steeds weer het bijbelse punt. Als dat wat de bijbel "God" noemt van deze mensen houdt, hen ziet staan, letterlijk, wie ben ik dan, wie zijn wij dan om de euvele moed te hebben dat niet te doen en hen uit te sluiten. Dat is het bijbelse verhaal. De werkelijke waarde van elke samenleving meet de bijbel dus af aan de manier waarop er wordt omgegaan met al die mensen die er zogenaamd niet toe doen. Elk mens telt. Onvoorwaardelijk. Met het feit, dat hij of zij er is. Dat is de tweede bouwsteen van een nieuw verhaal.

Drie. "Wat ik bedoel, zusters en broeders, is dat er nog maar weinig tijd rest. Laat daarom ieder die in deze wereld leeft leven alsof zij voor hem of haar niet van belang is", hoorden we daarnet Paulus zeggen. Leven alsof niet. Steeds meer is dat fundamentele bijbelse inzicht van Paulus voor mij leidraad geworden voor wat ons te doen staat, nu. Ook bij de bouw van een nieuw verhaal over onszelf. Paulus heeft over "deze wereld". Hij bedoelt de manier waarop onze wereld zich nu aan ons voordoet. Onze manier van denken en leven, de "geest" waarin wij leven. Onze "way of life", zeg maar. En die way of life "rest nog maar weinig tijd". Paulus heeft het niet over het einde of de vernietiging van de wereld. Hij heeft het over iets anders. Over iets dat veel fundamenteler is, gegeven met onze werkelijkheid. Niets is in dit leven uiteindelijk blijvend, zegt Paulus. Onze manier van denken en leven, onze "way of life", is niet in beton gegoten. Alles wat wij doen en laten als mensen is uiteindelijk toevallig. Het bestaat, we doen het zo, omdat we geloven dat het zo moet. Maar het kan net zo goed anders. Het hoeft helemaal niet. Onze way of life zegt, dat wij mensen zelfredzame individuen zijn, moeten zijn. Die alleen toegang tot de samenleving krijgen, als wij de noodzakelijke economische en materiële prestaties leveren als individu. Doe je dat, dan gaat de deur open. Lukt je dat niet, pech gehad. Maar is dat zo? Laat zoiets als corona niet overduidelijk zien, dat wij mensen sociale wezens zijn, door en door op elkaar aangewezen. En dan als kracht, niet als zwakte. Onze way of life zegt, dat wij onze materiële begeerten maximaal moeten bevredigen. Elke minuut, elk uur en dat wij dan gelukkig worden. Maar is dat zo? Is ons welzijn nou niet juist gebouwd uit die dingen die niet materieel of op geld waardeerbaar zijn? En houdt de Aarde dat rupsje-nooit-genoeg-gedrag van ons wel vol? Paulus roept ons op om onszelf uit het "normale" te denken en te doen. Uit de way of life van nu, uit een status quo van uitsluiting voor zoveel mensen in onze samenleving, omdat zij niet voldoen of kunnen

voldoen aan de eisen van wat de "way of life" van nu voor normaal houdt. Leven alsof niet. Het gaat Paulus niet om revolutie of radicale verandering van alles wat er is. Het gaat hem er veel meer om te blijven staan in de grote spanning die er is tussen "wat er is", nu, en hoe het bijbels gesproken zou kunnen zijn. En die spanning vol te houden in jouw levenspraktijk. Door te "leven alsof niet". Omdat je fundamenteel gelooft, dat de dingen van het leven, de "way of life" van nu, maar beperkt houdbaar zijn. Sterker ons te gronde richten. En dat het anders kan en zal zijn, op het moment dat jij - liefst samen met anderen - gewoon niet meer mee doet, vooral daar waar wat van waarde is systematisch wordt gekleineerd of kapot gemaakt, als het gaat om de Aarde, om de dieren, om de planten, om homo sapiens. Doe jij dus anders, waar nodig, want op anders-kunnen ben jij aangelegd. Dat is bijbelse taal. En de derde bouwsteen van een nieuw verhaal.

Vier en tot slot. "Zie, ik maak bekend, er begint een nieuwe tijd", hoorden we daarnet uit de mond van Jezus. En die tijd is ook nu. Het is meer dan tijd voor een nieuw verhaal over onszelf en over waartoe wij bedoeld zijn. Het bijbelse verhaal - vaak niet het christelijke - is het verhaal van een Aarde, waarop alle leven, de planten, de dieren, de mensen bloeien en gedijen. Waarop alle leven tot leven komt, en dus in staat de lof te zingen van de God van het leven. Het bijbelse verhaal is het verhaal van mensen, van homo sapiens, als onderdeel van dat geheel. Weg dus met alle oude verhalen, als zou de Aarde vooral productiegrond zijn en wij mensen de alfa-wezens aan de top van de machtspyramide, vrij om te doen en laten wat wij maar willen met moeder Aarde en alles wat daarop leeft. De bijbel roept ons mensen op steeds weer en altijd, in elke crisisfase: het is tijd, bouw een nieuw verhaal. Een verhaal waarin alle misbruik en uitbuiting van de Aarde en alle misbruik en uitsluiting van mensen radicaal wordt afgewezen. Alle leven op Aarde telt. Onvoorwaardelijk. Daar is het, bijbels gesproken, om begonnen. En wij mensen spelen daarin een belangrijke rol. Het bijbelse verhaal geeft ons als leidraad voor wat ons te doen staat twee woorden mee. "Behoeden" en "bewaren". In "behoeden" klinkt in het Hebreeuws iets mee van een ander, alle leven, groot maken en niet klein. In "bewaren" klinkt in het Hebreeuws iets mee van jezelf klein maken, ondergeschikt, dienstbaar met alles wat er in jou is aan de Aarde en alles wat daarop leeft, de mensen inclusie. Het gaat bijbels gesproken altijd om "tough love". Liefde is in de bijbel nooit een soft concept. Het is liefde van een onvoorwaardelijk soort, met alle volharding en moeite en geduld en empathie die daarbij horen. De Pauluskerk is, met al haar gebreken, voor mij de plek van zo'n nieuw verhaal. Waar wij met elkaar "tough love" in praktijk proberen te brengen. Vaak dwars tegen alles in, leven alsof niet. Hier in de Pauluskerk heb wij dat bijbelse concept, "tough love", zien werken. Volop. Hoe in de

eerst nog doffe ogen van de mensen die ons bezoeken plotseling weer iets kwam van licht, levenslicht, levenslust. En omdat het hier werkt op deze bijzondere plek in de stad in het klein, kan het dus ook in het groot in de hele samenleving. "Tough love". Daarom gaat het, ook nu. Het hele bijbelse verhaal in een nutshell. Amen.

D.J. Couvée, Pauluskerk, Rotterdam, 8 november 2020

Soli Deo Gloria